

hadden controleurs in dienst: Indonesiërs die laag werden bezoldigd. Aangezien ieder trachtte aanvulling te krijgen op de levensmiddelenrantsoenen en de prijzen van levensmiddelen op de zwarte markt voortdurend stegen, was bij die controleurs de verleiding groot om tegen betaling in geld of goederen een oogje dicht te doen. Trouwens, het was vanouds op Java niet als onbehoorlijk beschouwd dat iemand die een bepaalde machtspositie had, daarvan gebruik maakte om binnen zekere grenzen (het mocht niet de spuigaten uitlopen) zichzelf, zijn gezin en zijn overige relaties te bevoordelen. Ook een deugdelijke distributiedienst ontbrak. Voorzover de functionarissen van die dienst bezoldigd waren, ontvingen ook zij maar een gering bedrag, maar van die bezoldiging was lang niet algemeen sprake. Dat de Japanners, toen zij eind '43–begin '44 het *tonarigoemi*-stelsel (het groeperen van alle ingezetenen in kleine wijkgemeenschappen) op Java invoerden, de distributie aan de wijkhoofden, de *tonarigoemi*'s, opdroegen, betekent dat er voordien geen algemene distributiedienst bestond. Van begin '44 af kwamen de in distributie te brengen goederen dus via de districtshoofden van het *tonarigoemi*-stelsel, de *azatsjo*'s (in de *desa*'s waren dat veelal de *desa*-hoofden), bij de wijkhoofden terecht – wij nemen aan dat velen hunner in de eerste plaats voor zichzelf, hun relaties en hun vrienden zorgden (dit was, zoals al bleek, op Celebes regel).

Van een effectieve prijscontrole was ook al geen sprake. In de eerste weken van de bezetting stegen de prijzen op de *passars* doordat de aanvoer stagneerde – zij waren gaan dalen, nadat de aanvoer weer op gang was gekomen. Met name aan de groothandelaren was toen evenwel al duidelijk dat de schaarste aan goederen steeds groter zou worden, en het gevolg was dat zij de voorraden die zij onder zich hadden, of achterhiel- den of tegen hogere dan de officiële prijzen verkochten. De *Kenpeitai* arresterde in september '42 enkele Chinese en Arabische groothandelaren, maakte hun namen bekend en deed weten dat voortaan nog strenger zou worden opgetreden, aangezien prijsopdrijving gezien moest worden 'als een stilzwijgende rebellie tegen het Japanse gezag'.¹ Nadien werd de prijscontrole opgedragen aan de Indonesische politie en aan de begin '43 in het leven geroepen hulppolitie, de *Keibodan* (op dat korps komen wij in hoofdstuk II terug) – die controle nam, aldus in september '44 een rapport van een Indonesiër uit een gebied bij Rembang²,

'dikwijls de vorm aan van roof. De kleine handelaren blijven daar echter kalm

¹ Samenvattingen *Kan Po*, p. 54.   ² Tekst: *NI*, p. 498–99.